

COMUNA CERMEI

Denumiri

Cermei: *Chermel, Csermo, Czyermely.*

Șomoșcheș: *Samulkezew, Samulkezy, Somoskeszi.*

Repere geografice centru de comună: 46 grade, 32 minute, 21 secunde latitudine nordică și 21 grade, 49 minute și 02 secunde longitudine estică. Comuna este așezată în bazinul râului Sartiș, câmpia Cermeiului. Suprafața comunei este de 114 kmp. iar suprafața de intravilan 500 ha. Vecinii: La nord se învecinează cu comuna Apateu, la est cu comuna Craiva, la sud-vest cu comuna Șicula iar la vest cu comuna Șepreuș. Distanța până la Arad pe șosea este de 76 km, iar pe calea ferată de 76 kilometri. Până la Ineu sunt 13,6 kilometri pe calea ferată și 18 kilometri pe șosea, iar până la Salonta, în vest, sunt 35 kilometri. Comuna este străbătută de drumul județean 709 care face legătura cu Aradul prin Șicula - Seleuș și drumul județean 793 care stabilește legătura cu Chișineu - Criș, spre Vest și șoseaua Arad – Oradea, spre est.

Istoric

Atestare documentară. Șomoșcheș este atestat din 1332; „*Sacerdos villa Samulkezew*”. Prima mențiune documentară a **Cermeiului** este din 1429, când un document spune că aparține domnilor Farkas și Marothy

În hotarul comunei, pe locul numit „Drumul Sămădăului”, au fost descoperite fragmente ceramice aparținând culturii Tisa II. Tot pe raza localității s-au descoperit mai multe topoare din cupru cu două tășuri în cruce și o daltă de aramă. Se presupune că topoarele provin din morminte iar dalta este, probabil, tot un topor. Specialiștii apreciază că sunt fabricate în perioada de tranziție spre Epoca Bronzului. La circa 3 km est de Primărie, pe malul drept al canalului care duce la Crișul Negru, se afla o „cetate turcească”. La suprafață se observă o ridicătură de pământ de circa 1,5 m. Un tezaur monetar a fost descoperit, în anii 70 ai secolului XX, pe teritoriul comunei compus din 73 de drahme de Apolonia și 10 denari romani, cel mai recent fiind datat în anul 76 î. H.

Stăpânii feudali.

În prima jumătate a secolului al XIV-lea Cermeiul, Șomoșcheșul și satele din jur aparțineau unui mare feudal pe nume Farkaș (Farkaseke). Din 1363 documentele amintesc că zona este stăpânită de magistrul Ladislau, fiul lui Teuteu. În 1429 Cermeiul aparținea domnilor de pământ Farkaș și Marothy. O parte din terenurile Cermeiului era stăpânită, la 1456, de Episcopia Catolică de Oradea. Între cele 83 de sate care aparțineau, la 1482, lui Ioan Corvin, se aflau și Șomoșcheșul și Cermeiul. După moartea lui Ioan Corvin, marile posesiuni ale sale ajung în posesia marchizului Gheorghe de Brandenburg, între care și cele din satele Cermei și Șomoșcheș. În 1561 sunt pomenite două sesii care aparțin domeniului Losonczy. Din 1732, și Cermeiul face parte din domeniul Mutina, până în 1760. Din acest an domeniul Mutina intră în posesia Erariului (statului austriac), care va vinde unor particulari. Așa apare în jurul anului 1780 nobilul Iakabfy care cumpără suprafețe de multe mii de jugăre în Șomoșcheș (unde construiește un conac) și Cermei. Mari terenuri agricole din zonă au ajuns în proprietatea unor familii nobiliare dintre care: Antal Banhidy, Karoly Brunek, Iozsef Fascho, Ianoș Glatz, Ferenc Lango, Ianoș Vasarhely.

În 1383 Șomoșcheșul (Samulkezy) se menționează că aparține lui Stephanus de Salmukezy. Din 1429 satul intră în proprietatea nobilului Marothy. Între anii 1446-1461 familia nobiliară Miskey stăpâna Șomoșcheșul. În 1477 acesta este în posesie Samulkezy iar în 1494 aparține de domeniul Corvineștilor, respectiv voievodul Matei. În 1497 este pomenit „Paulus vayda de Samolkezy”. În 1561 în Șomoșcheș sunt pomenite 25 sesii iobăgești care aparțin domeniilor Doczy, Pribek, Gal, Kutassy, Nadasdy, Bathory. După cucerirea turcească pământurile trec dintr-o stăpânire în alta până în 1732, când intră în proprietatea ducelui

Rinaldo de Modena, dar în 1760 intră în proprietatea Erariului care în 1760 care oferă mai târziu pământurile spre vânzare.

Evenimente.

Între 1821-1822 haiducii atacă domeniile de pe raza comunei. În 1824 au loc răzvrătiri țărănești din cauza sistematizărilor și sub influența răscoalei din Șepreuș, fiind arestați mai mulți țărani între care 4 din Cermei. În 24 aprilie, 1848 țărani iobagi din Cermei se revoltă și atacă solgăbirăul, iar cei din Șomoșcheș alungă notarul. În 24 iunie 1848 țărani se împotrivesc recrutărilor în armata revoluționară maghiară. În 1907, are loc la Cermei o mare adunare populară împotriva legii școlare a lui Apponyi. În 1903 au loc întruniri socialiste la Cermei. La începutul lui noiembrie 1918, se constituie Garda Națională Românească din Cermei, cu 30 membri. Tot atunci a fost alungat notarul din Șomoșcheș și au fost devastate prăvăliile din Cermei iar mulțimea a tras în clădirea jandarmeriei. În noaptea 6/7 noiembrie jandarmii unguri trec la represiune și împușcă 3 persoane, între care 2 din Șomoșcheș. În zilele de Paști ale anului 1919 în Cermei intră armata română. Între 14 septembrie - 20 septembrie 1944 localitățile s-au aflat sub ocupația militară maghiară. Din Cermei au căzut 51 de ostași în Primul Război Mondial și 48 de ostași pe câmpurile de luptă ale celui de Al Doilea Război Mondial. În zilele de 30 iulie, 31 iulie și 1 august 1949 a avut loc o răscoală țărănească la Șomoșcheș împotriva aplicării cotelor. În urma represiunii au fost împușcate 2 persoane și 13 au fost condamnate

Demografie:

Cermei: Conscripția din 1720 numără 6 familii, în 1742 sunt recenzate 12 familii; 1746 - 44 familii; 1771-1786 - 142 familii; 1800 - 215 familii; 1828 - 211 familii; 1857 - 2013 locuitori; 1869 - 2728 locuitori; 1880 - 2197 locuitori (case - 401, ortodocși - 1464, romano-catolici - 453, reformați - 164, evanghelici 11 etc); 1890 - 2746 locuitori; 1900 - 5216 locuitori; 1910 - 5814 locuitori, 1922 - 5993 locuitori; 1930 - 3672 locuitori; 1941 - 3047 locuitori (896 clădiri);

Somoșcheș: 1715-1720 - 9 respectiv 17 familii; 1727 - 27 familii; 1771 - 85 familii; 1828 - 159 familii; 1857 - 1381 locuitori; 1869 - 1905 locuitori; 1880 - 1677 locuitori (1632 ortodocși, 5 greco-catolici, 25 romano-catolici); 1890 - 1976 locuitori; 1910 - 2088 locuitori; 1922 - 1871 locuitori; 1930 - 2152 locuitori; 1941 - 1669 locuitori (528 clădiri),

Populația din cele trei sate înainte de constituirea comunei: 1956 - 4976 locuitori; 1966 - 4347 locuitori.

Comuna Cermei. 2002 - 2856 locuitori; 2011 - 2722 locuitori din care: români 84%, maghiari 4,85%, romei 6,85%, iar pe culte religioase: ortodocși 78,29%, romano-catolici 5,18%, adventiști 4,78%, bapțiști 3,64%, penticostali 3%, reformați 1,1%.

Biserica

Biserica ortodoxă

Cermei. O biserică ortodoxă de lemn, deja veche, cu hramul „Sf. Mc. Dimitrie”, exista înaintea anului 1755 pe alt amplasament decât cel actual. Este posibil ca după sistematizarea satului să se fi construit o altă biserică. Între anii 1875-1881 s-a construit o biserică din piatră cu hramul celei vechi. În perioada interbelică a activat și curentul ortodox „Oastea Domnului”. În 1991 a început construcția unui nou lăcaș de cult. În anul 2002 s-a făcut târnosirea bisericii iar în 2008 s-a sfințit. Cărți vechi: Străjer (1773), Evanghelie (1807); Octoih (1826); Triod (1859)

Somoșcheș. A existat în perioada medievală o biserică ortodoxă din lemn cu hramul „Sf. Mc. Dimitrie”, atestată documentar în 1755. La 28 ianuarie 1783 se aprobă locuitorilor din Somoșcheș construirea unei noi biserici din lemn, cu hramul „S. Arhangheli”, care a fost înlocuită în anul 1893 cu actuala biserică din zid, cu hramul „Sf. Mc. Dimitrie”. Cărți vechi de cult: Chiriadromion (1699); Octoih (1731); Evanghelie (1750); Ceasclov mic (1766); Molitvelic (1784). În anul 1948 s-a construit prima biserică ortodoxă din lemn din

Avram Iancu, pentru ca, începând din 1991 să se porceadă la construcția unei noi biserici, pictată în 1995. În 2013 s-a sfințit de către ÎPS Timotei Sevciciu.

Biserica catolică

Prima biserică catolică este consemnată la 1786, care este demolată apoi ca neîncăpătoare, iar în 1853 este deschisă o nouă biserică din cărămidă, în stilurile neogotic și romanic. În 1900 existau 991 credincioși, iar în 1910 1349.

Bisericile neoprotestante.

Cultul baptist. Primii bapțiști din Cermei provin din rândurile maghiarilor, imediat după 1890. În anul 1907 s-a început construirea primei biserici baptiste româno-maghiară, care s-a inaugurat oficial în 4 noiembrie 1909. În 1910 se constituie și o biserică baptistă maghiară care a funcționat până în 1950. În anul 1945 credincioșii cumpără sinagoga locală pentru a o transforma în locaș de cult creștin baptist.

Cultul adventist de ziua a șaptea. Primul adventist este identificat la Șomoșcheș în 1895. În 1917 comunitatea număra 14 membri iar credincioșii se adună în localuri particulare. Prima grupă adventistă se formează la Cermei în anul 1931, iar adunarea adventistă de sine stătătoare funcționează începând cu anul 1945. Din 1973 adventiștii au propria biserică. În 2004 biserica din Șomoșcheș este reconstruită și noua biserică este inaugurată în 6 iunie 2006. În 1993 s-a început construirea unei clădiri mult mai mare, care s-a inaugurat în februarie 1996.

Învățământul

Cermei: Contractul școlar a fost semnat în 1789. Clădirea școlii atestată din 1793, se află lângă actualul liceu. În 1797 s-a semnat un nou contract. În 1811 cursurile au fost frecventate de 10 copii, în 1811 au fost frecventate de 11 băieți din 46 băieți și 24 fete de vârstă școlară. În 1843 erau înregistrați. În 1833 s-a construit un local propriu de școală. În 1864-1865 au fost recenzați 265 copii de vârstă școlară din care au frecventat 30. În iulie 1900 antistia comunală a cumpărat pentru școala de stat din Cermei un local propriu. În Cermei funcționează și o școală maghiară după colonizările din secolul XIX. În 1875 se înființează Școala elementară de stat care avea în 1909-1910 233 elevi maghiari, 24 elevi germani, 24 elevi germani, 45 elevi români în total 302.

În anul școlar 1921-1922 au fost înscriși în clasa întâi 86 copii. În anul 1923 populația Cermeiului număra 2500 locuitori români, 855 maghiari, 115 germani și 65 de alte naționalități iar școlile erau urmate de 270 elevi la școala românească și 101 la școala maghiară. Începând cu 22 septembrie 1947 școala din Cermei a primit denumirea Gimnaziul Unic Mixt Cermei. După 1948 la Cermei au funcționat Școala elementară mixtă, Gimnaziul mixt Cermei, Școala maghiară și Grădinița. În anul 1955 au fost înscriși în clasele I-VII un număr de 230 elevi. Între 1958-1961 la Cermei au funcționa un liceu comercial și două școli profesionale, una agricolă și una pentru mecanizatori. În anul școlar 1965-1966 s-au deschis cursurile Liceului Teoretic Cermei, care a funcționat într-o clădire construită la începutul anilor 60.

La **Șomoșcheș** contractul școlar a fost semnat în anul 1797, dar probabil școala funcționase și înainte. În 1811 frecventau școala 24 elevi iar în 1817-1818 ajunge la 37 elevi (numai băieți), în 1822 la 33 elevi din 72 băieți și 33 fete de vârstă școlară. În 1843 erau înregistrați 38 de elevi. În 1858 s-a ridicat o nouă clădire din bârne pentru școală, care a fost înlocuită în 1878. În 1881 din 116 copii de vârstă școlară s-au prezentat la examenele finale 54 elevi. În anul 1923-1924 au frecventat școala 83 elevi, iar în anul 1949-1950 au fost înscriși 155 elevi. Începând cu anul școlar 1959-1960 s-a constituit ciclul al doilea de 7 respectiv 8 clase și s-a construit o nouă clădire a școlii, cu cancelarie și clădire pentru director. După 1989 funcționează doar o școală primară cu clasele I-IV.

În colonia **Avram Iancu** a funcționat o școală primară începând cu anul 1924. În anul 1932 erau înscriși 38 copii iar în anul școlar 1968-1969 au frecventat școala doar 9 elevi.

Personalități

Ioan Tau (n. 1879 – m 1973), învățător la Șomoșcheș din 1904, apoi la Cermei din 1919, subvizor de control la 34 școli confesionale, înființează grădinița din Cermei în 1928, autorul unui manual de geografie. **Cornel Mager** născut în 1893, preot în Cermei (1917-1927), misionar episcopal la Oradea, director al școlii de cântăreți bisericești, (1928-1936), vicar al Episcopiei, (1936-1940). **Ioan Poleacu** (n. 1905 în Cermei), hirotonisit în 1932, preot în Cermei din 1934, arestat în 1950 și condamnat la 7 ani de temniță grea. **George Tăutan Cermeianu** (n. 1933), filolog, a emigrat în Canada, a scris 18 cărți în limba franceză.

Lizica Mihuț (n. 1945) profesor universitar doctor, fost rector al Universității Aurel Vlaicu Arad, a scris cărți privind istoria teatrului arădean și transilvănean, „George Enescu și Aradul”, numeroase studii în volume colective și reviste de specialitate.

Cornel Mager născut în 1893, preot în Cermei (1917-1927), misionar episcopal la Oradea, director al școlii de cântăreți bisericești, (1928-1936), vicar al Episcopiei, (1936-1940).

Ioan Poleacu (n. 1905 în Cermei), hirotonisit în 1932, preot în Cermei din 1934, arestat în 1950 și condamnat la 7 ani de temniță grea.

Avram Nicolae (n. Cermei în 10 dec 1902), licențiat al Facultății de drept din Cluj, avocat Arad, jurist consult.

Faur Petru (n. Șomoșcheș în 14 sept 1894), doctor în științe juridice, avocat Arad.

Petru Chiș, (n. Cermei 1946), absolvent al Universității Babeș-Bolyai, Facultatea de istorie, profesor la Liceul din Ineu, istoric, a publicat articole și studii în reviste de specialitate și a scris volumul „*Ineu de la a doua retragere a turcilor până la sfârșitul primului război mondial și făurirea României Mari*”.

Ioan Nagy, învățător, profesor, (n 1949), a scris numeroase studii în reviste și ziare, monografiile dedicate localităților Curtici, Șomoșcheș, Ineu, a creat punctul muzeal Șomoșcheș, intrat în ghidul turistic de la Lucerna și a tipărit, în 2014, monografia „*Cermei, studii monografice*”.

Vasile Leucuția, profesor de limba română la Șomoșcheș și Cermei, (n. 1938 la Șiad). A scris: *Valea Șiadului. Dascăl la Șomoșcheș*” (2006) și „*Cântecele codrenilor*” (2013).

Economie și societate.

În 1495 este atestat un voievodat românesc la Somoșcheș. În 1743 este consemnată existența unei mori pe râul Teuz, iar în 1866 se construiește una din primele mori cu abur din comitatul Aradului, motiv pentru care moara căpătase o importanță regională. Cermeiul este sistematizat în jurul anului 1824, în timpul stăpânirii austriece, cu străzi drepte și largi. S-a impus casa din pământ bătut și din văiușă. La mijlocul secolului al XIX-lea au loc colonizări maghiare la Cermei, când nobilul Iosif von Fascho a adus din Szenaser Pusta (Ungaria) 140 de familii. Altă colonizare importantă are loc la sfârșitul secolului XIX când, între 1890 și 1900, populația aproape se dublează. Cermeiul primește drept de târg în fiecare joi: după 25 martie (Bunavestire), după Sfinții Petru și Pavel, după Sfânta Marie Mică și după Sfinții Mihail și Gavril. Construcția gării și a căii ferate dinspre Ineu spre Cermei s-a terminat în 1889. Tot la Cermei se va opri linia ferată îngustă ce a cărat lemnul dinspre Dumbrăvița de Codru pe lângă Stoinești - Mărauș, - Craiva - Coroi la stația de cale ferată.

La sfârșitul secolului al XIX-lea s-a făcut forarea pentru apă de băut, construindu-se fântânile arteziene care scot apa de la 230-300 metri adâncime.

După reforma agrară din 1921, peste 2000 de hectare din moșia baronului Iakobfy au fost distribuite la peste 500 familii din Cermei. La 23 aprilie 1931 comuna Cermei este împroprietărită cu 1782 iugăre de pădure. După primul război mondial, lângă comuna Cermei, pe fosta moșie Hollender, a fost înființat un important centru de colonizare „Avram Iancu”. Oamenii s-au stabilit treptat aici după 1924 venind din Apuseni. Colonia a fost înființată ca o localitate separată. Reforma agrară din martie 1945 a distribuit celor îndrituiți 654 hectare de

teren agricol. Naționalizarea din 1948 a adus în proprietatea statului uleiunița din Cermei, moara de măcinat cu trei valțuri și farmacia Hoelender.

În 1949 s-a Constituit IAS Cermei. Silozurile și fermele piscicole au fost construite în anii 60 ai secolului XX. CAP Cermei s-a constituit în 16 octombrie 1952; CAP Somoșcheș la 28 noiembrie 1952. Electrificarea comunei a început în anul 1964 iar până în 1972 majoritatea gospodăriilor au fost racordate la curent electric. În 1972-1973 s-au asfaltat drumurile spre Gurba și Șepreuș. În 1974 a luat ființă Centrul de reparații SMA Cermei. CAP-urile s-au desființat în urma aplicării legii 18 din 1991 și pământul a fost restituit țăranilor. După Revoluția din decembrie în comună se desfășoară, pe lângă exploatarea agricole, activități de exploatare forestieră, activități piscicole, confecții. Începând cu anul 1921 este consemnată activitatea unui dispensar la Cermei. În anul 1969 începe construcția dispensarului uman actual. Din 1926 este înregistrată și activitatea medicului veterinar la Cermei. Farmacia apare ca instituție locală încă înainte de război, aparținând lui Hoelender. În 1778 funcționa deja un post de jandarmi la Cermei. Din 1997 Cermeiul are o clădire nouă pentru primărie. După anul 2000 au fost asfaltate străzile din Cermei și Somoșcheș.

Etnografie, obiective turistice și de agrement.

Cermeiul aparține din punct de vedere etnografic de subzona Ineu, a zonei Crișului Alb, aflat la limita vestică.

Primul teren de sport din Cermei datează din 1926. Pescuit sportiv în amenajările piscicole de 70 hectare de lângă Cermei.

Clădirea școlii atestată din 1793, se află lângă actualul liceu. În Cermei și Somoșcheș s-au ridicat monumente erolilor din cele două războaie mondiale.

Bibliografie specifică:

- Arbonie, Emil, *Dicționar al baroului Arad*, manuscris
Chiș, Petru, *Ineul de la a doua retragere a turcilor până la sfârșitul primului război mondial și făurirea României Mari*,
Ziridava nr XI din 1980; Ziridava XIX-XX, 1996.
Chiș, Petru, *Ineul de la a doua retragere a turcilor până la sfârșitul primului război mondial și făurirea României Mari*,
Meszar, Marius Răzvan, *Reforma agrară din anul 1921, o istorie a agriculturii din județul Arad (1918-194)*, Arad,
Nagy Ioan, Suci Olivia, *Cermei – studii și cercetări monografice*, vol I, Editura Concordia Arad, 2014.
Ziridava nr XI din 1980; Ziridava XIX-XX, 1996 Ziridava nr. 9 din 1978.

Ioan Tuleu